

שם משמאל שמות פרשת בא שנה תרעב 1.

קדש לי כל בכור וגו' ויאמר משה אל העם זכור וגו'. יש להתבונן מדוע לא אמר משה תיכף דין קידוש בכורים, והפסיק בפרשה אחרת יום טוב של פסח ותפילין ואח"כ בפרשה שני' חזר לדין קידוש בכורים. ואין לומר כמ"ש הרמב"ן בכמה מקומות שפעם מקצר בדיבור השי"ת אל משה ופעם בדיבור משה אל העם כי בידוע שמה ששמע משה לאמור אל העם בודאי אמר, וכן מה שאמר בודאי שמע, דהא אמרו אח"כ ואין השאלה אלא על האיחור. ונראה דהנה כבר כתבנו בשם כ"ק זקניי זצללה"ה מקאצק דבכל המכות שהיו למצרים נפתח כנגדן לישראל בקדושה וזה נגוף ורפוא נגוף למצרים ובזה עצמו הי' רפוא לישראל, עכ"ד. ולפי"ז במכת בכורות שהיא ביטול הראשית שלהם, לעומתה נתרוממה ונתקדשה הראשית בישראל. והנה יש ראשית בכל דבר, פסח הוא ראשית מועדי וזמני ישראל, א"י ובהמ"ק זה הוא ראשית העולם, ובנפש הראשית הם המוח והלב. והנה אלו הם הראשית של עולם שנה ונפש, וכולם בפרשה זאת, והי' כי יביאך ועשיית הפסח בבהמ"ק וחג הפסח אכילת מצה ואיסור חמץ הרי הראשית של עולם ושנה, ותפילין של יד נגד הלב ושל ראש נגד המוח היא הראשית בנפש לקדש את הלב זה תשוקת האדם, והמוח זה המחשבה, וכתוב בין עיניך אף שמקומם בגובה של ראש לרמוז שקדושת המחשבה תלוי' בראיית העינים, כי המחשבה כמעט אינה ברשות האדם שלא יפול לו דבר מה במחשבתו וברשות האדם הוא רק שלא יחזיק במחשבה ושיסירה ממנו אבל שלא תפול עליו כלל ולא תבוא אליו זה תלוי בשמירת העינים וכמ"ש (משלי כ"ג) תנה בני לבך לי ועיניך. ואחר הראשית נגרר הכל וזה למען תהי' תורת ה' בפך והוקשה כל התורה לתפילין, כי זה יסוד כל התורה, ואם האדם מקדש את לבו ומוחו אז שוכנת אתו תורת ה' בקרבו ממש ואורייתא וקב"ה כולא חד. והנה מצד קדושת הראשית שבאדם עצמו מזה נסתעף שגם הראשית שחוץ לגופו נתקדש, וזה קידוש בכורות ראשית הבנים. וראשית קנינו הוא ראשית בהמה טהורה. ואף כל דבר המשמש לגופו, הוא פטר חמור, נמי יש לו קדושה לפדיון, וכל אלה מסתעפים מקדושת הראשית שבאדם עצמו וזה סיבה לזה:

פחד יצחק פסח - מאמרים מאמר סב אות ב 2.

ב. עיקרה של פרשה זו של "והגדת לבנך" בקדושת בכורה הוא עוסק. וכל עצמה של מצוה זו של "והגדת לבנך" אינה אלא נארגת ברקמת קדושת הבכורה. ומהלך הדברים כך הוא. כבוד אחיך הגדול נתרבה מה"את" שבכבוד אב4. ופירש הגר"א ענינו של ריבוי זה, כי כמו שכבוד האבות מגיע להם מצד שהם ההתחלה

לכלליות התולדות, כמו כן יש לו לבכור חלק בהתחלה של שאר הולדות הבאים אחריו. התענוג או הצער שעולה אל האבות ממציאיותו של הבכור מתערב ומתמזג לתוך עצם כח ההולדה של האבות, וממילא הולכת היא מציאותו של הבכור ונעשית חלק דק של האבהות והאמהות לשאר הולדות. ומצד זה תופסת היא חכמת לשון הקודש את הבכורה כמין "אבהות - שניה". שהרי המלה "אב" ביניה הוא ראשון ושני, "א" ו"ב". ותיכף אחרי ה"ב" מתלכדים כל האותיות השניים ("ב" שניה ליחידות, "כ" שניה לעשרות, "ר" שניה למאות) ליצירת התיבה של מושג הבכורה. בכר. ולא עוד אלא שה"ב" שהוא הפתיחה של תיבת בכור, נעוצה היא ב"ב" שהיא חתימתה של תיבת אב, מפני שהבכורה הוא האבהות במהדורא שניה. וככה מבליטה היא חכמת הלשון בעצמה את הבכורה "כשרש שני. ומכאן מטבע הלשון שאמרנו כי הבכורה היא "אבהות שניה

3. מעין בית השואבה

(י,א) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבו.

וברש"י בא אל פרעה והתרה בו, עכ"ל. הרי שהיה כאן ענין של התראה אע"פ שידע משה שלא ישמע אליו פרעה משום שכבר הכביד ה' את לבו. ולאור זה יש להתבונן על עצם ההתראה, (יג) "כה אמר ה' אלקי העברים עד מתי מאנת לענות מפני", וברש"י לענות מפני להיות עני ושפל מפני, ע"כ, אשר תגדל התמיהה איך יתכן שהקב"ה תובע מפרעה שיהיה עני ושפל מפניו, בשעה שכבר אי אפשר לו לפרעה לשנות שום דבר, שהרי כבר הכביד את לבו.

עוד יש להעיר, שהלשון "עד מתי" משמע שבמשך הזמן יבא יום שיכניע פרעה את עצמו להקב"ה ויהיה עני ושפל מפניו, והיינו על פי מה שהודיעונו רז"ל (פרקי דרבי אליעזר פמ"ג) שמלך נינוה שהיה בימי יונה היה אותו פרעה [או גלגול של אותו פרעה] שהיה במצרים, אשר אז הגיע הזמן שנכנע פרעה והיה עני ושפל מפני הקב"ה, כדכתיב (יונה גו) "ויגע הדבר אל מלך נינוה ויקם מכסאו ויעבר אדרתו מעליו ויכס. שק וישב על האפר".

אמור מעתה שגם עכשיו במצרים היה פרעה יכול לעשות כן, שמה שהכביד הקב"ה את לבו היה רק כל זמן שהיה רוצה לעמוד בגדלותו ולישב על כסא מלכותו, אבל אם היה עושה את עצמו עני ושפל מפני הקב"ה והיה קם מכסאו ויושב באפר עדיין היה יכול להציל את עצמו, כמו שעשה בזמן היותו מלך נינוה. ועל זה התרו אותו משה ואהרן בשם הקב"ה "עד מתי מאנת לענות מפני", כי ודאי יבא יום שאז תשפיל את עצמך מפני ותרד מכסאך ותפלו באפר, ועד מתי תחכה. וזו היתה ההתראה.

ישמע חכם ויוסיף לקח לקחת מוסר השכל באשר התשובה האמיתית של כל אחד ואחד תלויה במדת השפלת עצמו לפני הקב"ה, כמו שמצינו בתפלת רבא בתר צלותיה (ברכות יז). "עפר אני בחיי ק"ו במיתתי, הרי אני לפניך ככלי מלא בוש וכלימה, יה"ר מלפניך שלא אחטא עוד".